



In memoriam

Berislav Žarnić (Tivat, 1959. – Split, 2017.)

Već je drugi put kako me zapala dužnost javno govoriti povodom smrti profesora i mentora, a usudim se reći, ujedno kolege i prijatelja Berislava Žarnića, koji je iznenada preminuo 25. svibnja ove godine. Na komemoraciji održanoj 2. lipnja u njegovu čast na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, instituciji na kojoj je radio još od 1997. godine (kao vanjski suradnik i nešto ranije), i to u posljednje vrijeme kao redoviti profesor u trajnom zvanju s dodatnim dužnostima prodekana za financije i poslovanje te voditelja Znanstvenoga centra za logiku, epistemologiju i filozofiju znanosti (koji je utemeljio 2016. godine),¹ profesorovi kolege, suradnici i studenti Filozofskoga fakulteta prisjetili smo se zajedničkih trenutaka (dakako, onih lijepih najviše!) s p. profesorom, pritom izražavajući nevjericu nad njegovim odlaskom i suosjećanje s najbližima. Velika dvorana Tesline 12, omiljene profesorove predavačke lokacije, okupila je tada zamjetan broj prisutnih, baš kao i na posljednjem ispraćaju održanom na splitskome groblju Lovrinac 29. svibnja. Upečatljiv govor održao je, tada dugogodišnji prijatelj i suradnik profesora Žarnića, Srećko Kovač (Institut za filozofiju, Zagreb), istaknuvši sada drukčiju prisutnost pokojnika. Kako je otada prošlo već nekoliko mjeseci, moguće je jasnije sagledati ostavštinu prof. Žarnića, misleći prije svega na onu koja je predmetom zanimanja ovdje apostrofirane stručne javnosti. Riječ je, dakako, o tekstovima i drugim oblicima znanstvenog i stručnog rada koje je profesor za sobom ostavio, a čiji su opseg i kvaliteta itekako zamjetni. Prije svega treba naglasiti da je, premda je njezin autor preminuo, riječ o živoj ostavštini jer je, barem u smislu znanstveno-izdavačke prakse, ona poživjela i nakon njegove biološke smrti. Posthumno je objavljen profesorov suautorski članak s kolegom Vladimirom Drekalovićem (Filozofski fakultet, Univerzitet Crne Gore) pod nazivom »Which Mathematical Objects are Referred to by the Enhanced Indispensability Argument?« u časopisu *Journal for General Philosophy of Science* prestižnog izdavača Springer. Drugi je rad »On the Historical and Cognitive Development of the Concept of Time« (suautori Gabriela Bašić i

1

Na prijedlog prof. Franje Sokolića (Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Splitu), suradnika prof. Žarnića u projektu zbližavanja fizike i filozofije, a koji je iznio na komemoraciji, Znanstveni je centar za logiku, epistemologiju i filozofiju znanosti preimeno-

van u Znanstveni centar Berislav Žarnić u čast njegovu utemeljitelju i prvom voditelju. Isti je prijedlog uputio i tadašnji dekan Filozofskoga fakulteta u Splitu prof. Aleksandar Jakir. Više o Centru vidi na: <http://releps.ffst.hr/doku.php?id=start> (pristupljeno 1. 10. 2017.).

Ljudevit Hanžek, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu) prihvaćen za objavu u zborniku radova koji će odlukom uredništva zbornika čitav biti posvećen uspomeni na prof. Žarnića. Već ovih nekoliko podataka odaju dojam čovjeka predana znanstvenom radu, otvorena kolegijalnoj i interdisciplinarnoj suradnji. Daljnji će redovi taj dojam i učvrstiti.

Biografski pregled života Berislava Žarnića, rođenog 26. studenoga 1959. godine u gradu Tivtu u Boki kotorskoj, vodi od djetinjstva i mladosti u Splitu, gdje je pohađao osnovnu i srednju školu,² do studija filozofije i sociologije³ na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje stječe diplomu 1985. godine. Na istoj je toj ustanovi stekao i magisterij filozofije 1996. godine (»Objašnjenje čina u analitičkoj filozofiji«) te četiri godine kasnije, pod mentorstvom p. prof. Gorana Švoba (1947.–2013.), postigao i stupanj doktora znanosti s disertacijom pod naslovom »Valjanost praktičnog zaključka«.⁴ Prije sveučilišne karijere radio je kao nastavnik u splitskim srednjim školama, najdulje u II. jezičnoj gimnaziji (također na adresi Teslina 12!), gdje je predavao i nekim svojim kasnijim studentima, pa čak i budućim kolegama na Sveučilištu. Još kao nastavnik u gimnaziji započeo je raditi na Sveučilištu kao vanjski suradnik, na koje prelazi kao zaposlenik 1997. godine, na tadašnji Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja. Daljnjim se razvojem ta institucija odvojila u zaseban Prirodoslovno-matematički fakultet i Visoku učiteljsku školu, na kojoj je prof. Žarnić nastavio raditi i već tada obnašao prodekanske dužnosti (u više navrata). Bio je jedan od zaslužnih za utemeljenje Filozofskoga fakulteta u Splitu 2005. godine, za što je bio prigodno i nagrađen 2015. godine pri obilježavanju deset godina rada Fakulteta. Pored obimne nastavne djelatnosti i sudjelovanja u upravnim poslovima, vrhunac je djelovanja na Fakultetu prof. Žarnić postigao vjerojatno utemeljenjem Znanstvenoga centra za logiku, epistemologiju i filozofiju znanosti u lipnju 2016. godine, čiji je bio i prvi voditelj.⁵

Profesorova nastavna djelatnost, proizašla iz njegova znanstvenog djelovanja i interesa, pokrivala je kolegije iz logike, filozofije odgoja (kraće vrijeme i metodike nastave filozofije), filozofije znanosti i dr., i to na različitim studentskim skupinama (filozofija, sociologija, učiteljski studij, pedagogija itd.) i stupnjevima.⁶ Predavao je na Poslijediplomskome studiju »Filozofija i suvremenost« Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, gdje je ranije surađivao i u redovitoj nastavi. Osobitu suradnju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci ostvarivao je s kolegama prof. Majdom Trobok i prof. Nenadom Smokrovićem te svojim tamošnjim demonstratorom u nastavi Edijem Pavlovićem. Stalna odlika profesorova nastavnog djelovanja bio je nadahnjujući i prema studentima brižan pristup (Nel Noddings), utemeljen na redovitome i stvaralačkome znanstvenom radu svog autora. Ono po čemu će ga njegovi studenti zasigurno upamtiti jest portal *Otvoreno znanje* koji je prof. Žarnić osmislio i izradio za potrebe nastave.⁷ Preuzimajući ideju otvorenosti kao ključnu u području suvremenog odgoja i obrazovanja od Michaela Petersa (*Open Education and Education for Openness*, Sense Publishers, 2008.), prof. Žarnić otvorio je prostor svoga znanja znanju Drugih, učinivši javno dostupnim vrijedne nastavne i dodatne sadržaje, često i u interaktivnom obliku.⁸ Vlastitu argumentaciju u prilog otvorenosti znanja (dvostruke otvorenosti: 1. prema gore – u slučaju formalnih teorija i 2. prema dolje – u slučaju empirijskih teorija) iznosi u ranijem radu iz područja filozofije odgoja »Dinamika znanja i obrazovanja« (2004.), gdje je ono uvijek shvaćeno kao znanje-proces, a ne kao stanje (nasuprot klasičnoj epistemološkoj paradigmi).

Strogo znanstvena djelatnost prof. Žarnića obuhvaća velik broj radova (preko četrdeset), najviše iz područja logike i filozofije odgoja kao filozofskih

disciplina, autorstvo dviju knjiga (*U perspektivi dinamične semantike*, 2005.; *Logička pitanja i postupci*, suautor S. Kovač, 2008.), suuredništvo dvaju zbornika radova⁹ te dvaju tematskih brojeva znanstvenih časopisa.¹⁰ Posebnu je strast prof. Žarnić imao za sudjelovanje na međunarodnim i domaćim znanstvenim skupovima, bivajući više puta pozvanim predavačem. Ne manju strast gajio je za pomnu i dugotrajnu korespondenciju s kolegama (naročito ako se radilo o filozofiji odgoja i epistemologiji Jeana Piageta!), što možda i ne čudi od inače dubokoga poštovatelja Leibnizova djela. Kolegijalnoj je komunikaciji pristupao izrazito suradnički i s povjerenjem,¹¹ pa je tako sudjelovao u trima znanstvenim istraživačkim projektima (dvama pri Institutu za filozofiju u Zagrebu i jednome na Sveučilištu u Varšavi). Smrt ga je zatekla kao člana međunarodnoga znanstvenog projekta »Logic, concepts and communication« (voditelj S. Kovač) na kojem je, uz rad na samostalnom tematskom bloku, spremno povezivao vlastita istraživanja s onima drugih članova projekta.

2

Premda, po vlastitom pričanju p. prof. Žarnića, ali i sjećanju poznanika i prijatelja, školu prolazi kao odličan učenik sklon apstraktnom razmišljanju s naglašenijim interesom za prirodnoznanstvene predmete. Bio je i izrazit poklonik glazbene i dramske umjetnosti. Kao jedno od sretnijih iskustava iz mladosti rado je prepričavao svoje utjelovljenje lika Johna Lennona u dramskoj predstavi (s gostovanjem i u Liverpoolu!). Teatarsku metaforu (dodijeljene uloge) i dramatizaciju koristio je i kao nastavno sredstvo, ali i kao konceptualno oruđe (v. posljednje radove na tragu von Wrightova programa u kojima se poželjna svojstva normativnih sustava određuju pripadno ulogama).

3

Kao školovani sociolog, prof. Žarnić bio je iznimno zadovoljan što je izvodio opsežan obvezni kolegij *Uvod u logiku društvenih znanosti* na inače jednopredmetnome studiju sociologije na Filozofskome fakultetu u Splitu.

4

Objavljena u Biblioteci *Filozofskih istraživanja* 2005. godine unutar većega teksta *U perspektivi dinamične semantike* kao 120. knjiga.

5

U nepunu je godinu djelovanja pod vodstvom profesora Žarnića Centar zabilježio vrijedne rezultate. Uz suorganizaciju međunarodnoga znanstvenoga skupa *Physics and Philosophy* 2016., Centar je ugostio ugledne domaće (Boran Berčić, Filozofski fakultet u Rijeci) i međunarodne predavače (Michael Peters, University of Waikato, vjerojatno vodeće ime u suvremenoj filozofiji odgoja). Za života je profesor Žarnić dogovorio i dolazak prof. Timothyja Williamsona (profesor logike u Wykehamu, New College, Oxford) u Split, koji nažalost nije doživio. Prof. Williamson ipak je održao predavanje u Centru 29. rujna 2017., odavši počast prof. Žarniću.

6

Posebno je bio zadovoljan kolegijem *Logika i normativnost* koji se održao jedino u akad. godini 2011./2012., a koji su činili Vicko Bartulović, Jadran Beganović, Mate Beović, Toni Lazarušić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu), Tomislav Čop i Luka Mikec (Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci) te Gabriela Bašić kao vanjska članica.

7

Vidi: <http://paideia.ffst.hr/~logika/doku.php> (pristupljeno 1. 10. 2017.).

8

Osim profesorovih studenata, *Otvoreno znanje i Interaktivnu logiku* – skup profesorovih vlastitih i tuđih interaktivnosti za učenje logike – koristili su redovito i srednjoškolski učenici i nastavnici.

9

Anna Brožek, Jacek Jadacki, Berislav Žarnić (ur.), *Theory of Imperatives From Different Points of View*, Semper, Varšava 2011.–2013.; Majda Trobok, Nenad Mišćević, Berislav Žarnić (ur.), *Between Logic and Reality: Modelling Inference, Action, and Understanding*. Dordrecht, Springer 2012.

10

Anna Brožek, Jacek Jadacki, Rosja Mastop, Berislav Žarnić (ur.), *Imperatives, Performatives and Norms in Social Reality*, *European Journal of Analytic Philosophy* 7 (2/2011); Nenad Smokrović, Berislav Žarnić (ur.), *Logic Matters: East and West*, *European Journal of Analytic Philosophy* 11 (2/2015).

11

U posljednjim godinama bavio se upravo ulogom povjerenja u komunikaciji (jeziku, i to argumentirajući protiv tvrdnje o povjerenju kao konvenciji jezika, npr. protiv Davida Lewisa).

Vijest o smrti prof. Žarnića prenijeli su, osim Filozofskog fakulteta Sveučilište u Splitu, pojedini lokalni mediji, više nacionalnih stručnih udruženja (Hrvatsko logičko udruženje, Hrvatsko filozofsko društvo, Hrvatsko društvo za analitičku filozofiju), ali i neka međunarodna. U iskazima sućuti koji su nakon profesoro-ve smrti stizali od brojnih domaćih i međunarodnih uglednih kolega – iz Poljske, Nizozemske, Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država, Crne Gore, Srbije, Kine, Japana i Novoga Zelanda – redovito su isticali upravo profesoro-vu ljubaznost, umijeće i suradnički duh.¹² Vjerojatno mu je najveću počast odao M. Peters posvetivši mu čitavu *Encyclopedia of Educational Philosophy and Theory* – EEPAT (sada u izdanju Springer, 2017.) – i to zbog neumornog rada prof. Žarnića kao urednika (uz Tinu Besley i dr.) na održavanju Enciklopedije od 1999. do 2015. *online* dostupnom. Zahvaljujući prof. Žarniću, EEPAT nalazila se i na poslužiteljima Filozofskoga fakulteta u Splitu.

Poseban oblik interdisciplinarnе suradnje prof. Žarnić ostvarivao je s fizičarima Franjom Sokolićem (Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu) i Draganom Poljakom (Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje Sveučilišta u Splitu) – na radnom stolu u kabinetu prof. Žarnića uvijek je svečano stajala Boškovićeva *Teorija prirodne filozofije*. Iz njihova se druženja i zajedničkog entuzijazma razvilo sad već šest međunarodnih znanstvenih manifestacija *Physics and Philosophy*.¹³ Unatoč inače svijetloj budućnosti *Phy & Phi*, bit će nemoguće nadomjestiti osobnost i idejna i organizacijska rješenja prof. Žarnića. Izvan područja same znanosti i visokog obrazovanja prof. Žarnić uživao je ugled i poštovanje među srednjoškolskim nastavnicima logike i filozofije. Godinama je radio na državnim natjecanjima iz logike, sastavljao testove iz logike i za državnu maturu, a posebno se rado odazivao na nastavničke aktive, strpljivo šireći svoje znanje.

Teško je, a možda i nije potrebno, na ovome mjestu pobrojati sve teorijske doprinose prof. Žarnića – oni se nalaze u njegovim objavljenim tekstovima i zainteresiranom su čitatelju dostupni.¹⁴ Ono što je moguće i potrebno istaknuti jest duboko humanistička vizija filozofije i logike koja sadržajno i formalno raste iz ranijih tekstova prema kasnijima. Prihvaćajući van Benthemovo proširenje logike sa *zero-agent* preko *single-agent* do *multi-agent* logike, tekstove prof. Žarnića karakterizira s vremenom veći broj suradnika te brojne i pomne zahvale (u fusnotama ili kako drukčije) svima koji su na bilo koji način pripomogli mu u pisanju: »With a Little Help from My Friends!«

Smrt je neminovan dio života, tako ju je Berislav Žarnić shvaćao, tako se za nju i pripremio. Ostavio je za sobom i za budućnost mnoštvo rezultata i ideja, a u budućnosti uvijek ima Iskra nade.

Gabriela Bašić Hanžek

12

Autorica ovoga teksta imala je čast u srpnju ove godine upoznati Johana Van Benthema (ILLC Amsterdam) koji je vjerojatno od živućih logičara najviše utjecao na prof. Žarnića. Tom je prilikom uživo ponovio svoju sućut povodom njegove smrti.

13

Nažalost, ovogodišnje izdanje *Physics and Philosophy* održano u srpnju prof. Žarnić nije doživio. Skup je otvoren minutom šutnje, a

Vishnya Maudlin (New York University) kao prva predavačica zahvalila je u svom izlaganju p. profesor na širenju znanja i doprinosu povezivanja fizike i filozofije.

14

Na profesorovoj osobnoj stranici moguće je vidjeti popis svih radova i preuzeti prezentacije izlaganja koja je održao: <https://marul.ffst.hr/~berislav/doku.php> (pristupljeno 1. 10. 2017.).